DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-7-95-25>

УДК 34.340

Золотухіна Л.О., Штундер В.Є.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена проблемам правового регулювання запозиченої праці в Україні. У ній, зокрема, досліджуються юридична природа договорів із застосування запозиченої праці, встановлення їх умов, розподіл обов'язків між суб'єктами господарювання, які здійснюють наймання працівників для роботи в іншого роботодавця, і роботодавцями – користувачами таких послуг, а також питання захисту трудових прав працівників. На основі зроблених висновків надано пропозиції щодо вдосконалення трудового законодавства. В роботі розглянуті особливості вітчизняного ринку праці. Визначено, що проблема бідності є найгострішою в сучасних умовах. Акцентовано увагу на тому, що сьогодні, хоча необхідність законодавчого регулювання нестандартних (нетипових) видів трудової зайнятості в Україні давно назріла, проте вони так і не отримали ні законодавчого закріплення, ні втілення у відповідних законопроектах.

Ключові слова: безробіття, сфера освіти, запозичена праця, аутстафінг, аутсорсинг.

Zolotukhina Lilia, Stunder Valeria

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

THE PROBLEM OF LEGAL REGULATION OF EMPLOYMENT IN UKRAINE

Summary. The article is devoted to the problems of legal regulation of borrowed labor in Ukraine. It examines, in particular, the legal nature of contracts for the use of borrowed labor, the establishment of their terms, the division of responsibilities between businesses that hire workers to work for another employer, and employers – users of such services, as well as issues of labor protection, workers' rights. Based on the conclusions made, suggestions were made to improve labor legislation. The peculiarities of the domestic labor market are considered in the work. It is determined that the problem of poverty is the most acute in modern conditions. To improve the structure of employment in Ukraine, it is necessary to solve the following tasks: to reduce employment disparities by region; to develop public-private partnership in the field of education; create conditions for the economy to emerge from the "shadow". In addition, it is important to promote the employment of certain categories of the unemployed, such as young people, the elderly and migrants. Further research is planned to consider the experience of developed countries in combating unemployment. Attention is drawn to the fact that what is placed on the fact that today, although the need for legislative regulation of non-standard (atypical) types of employment in Ukraine is long overdue, they have not received any legislative consolidation or implementation in the relevant bills. To improve the structure of employment in Ukraine, it is necessary to solve the following tasks: to reduce employment disparities by region; to develop public-private partnership in the field of education; create conditions for the economy to emerge from the "shadow"; to stimulate entrepreneurial activity of the unemployed; develop a methodology for long-term forecasting of labor needs by type of economic activity. In addition, it is important to promote the employment of certain categories of the unemployed, such as young people, the elderly and migrants. Further research is planned to consider the experience of developed countries in combating unemployment.

Keywords: unemployment, education, borrowed work, outstaffing, outsourcing.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в галузі термінології трудового права багато використовується близьких за змістом складних понять, в яких складовим є термін «молодь» чи «молодий» (а саме, «працевлаштована молодь», «молодий працівник», «молодий спеціаліст», «зайнятість молоді», «молодь на ринку праці» й ін. Внаслідок чого у нормотворчості законодавця приймає закони й підзаконні акти, в яких неузгоджені й не уніфіковані загальні визначення і терміни в сфері зайнятості, що гальмує їх правозастосування на практиці. Інакше кажучи, порушуються правила юридичної і законодавчої техніки, що в свою чергу, знижує рівень ефективності законодавства, а юристам-практикам стає складніше захищати права молоді в суді. Також актуальність цієї теми обумовлена тим, що в Україні й нині не проведено комплексне наукове дослідження правових проблем в сфері зайнятості молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові питання зайнятості молоді завжди були й залишаються предметом дослідження у на-

укових працях вчених трудового права таких, як В. Венедиктов, О. Зозуля, З. Колесниченко, О. Реус, В. Пастухов й ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у всебічному аналізі, розкритті сутності й особливостей правового регулювання працевлаштування в Україні, в розробці конкретних практичних рекомендацій та наукових пропозицій щодо розвитку й удосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення та правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Нині держава стоїть у критичній межі інтелектуальної еміграції, за якої можливі незворотні наслідки. Загрозовою реальністю є також вимивання з національного ринку праці робочих місць з високим та середнім «Освітньою ємністю», створення робочих місць, які негативно впливають на професійну структуру зайнятості, погіршення перспектив зайнятості в галузях, які можуть і повинні стати пріоритетними». На його думку, посилення глобалізації змушує гнучко реагувати на нові тенденції в сфері зайнятості,

особливо сільського населення, в зв'язку з цим необхідно провести кардинальну модернізацію ринку руда України.

В Україні спостерігається досить складна ситуація на ринку праці, яка знаходиться під впливом подій, які привели до поглиблення економічної кризи і зумовили прояв проблем фінансового характеру: зростання зовнішнього та внутрішнього боргів держави; зростання витрат на обслуговування державного боргу; фінансова залежність від інших держав; дефіцитність державного бюджету; нерациональність використання бюджетних коштів [3]. В таких умовах, а також з урахуванням тенденції зниження залежності економічного розвитку від природних ресурсів та матеріального капіталу на користь потенціалу людського інтелекту, актуальним є формування найбільш продуктивних компонентів людського капіталу, ефективне їх використання і відтворення, відродження економіки на інноваційних засадах і приведення якості трудового потенціалу у відповідність з новими потребами [1].

Формування повноцінного ринку праці в Україні вимагає створення всіх умов для ефективного функціонування економіки. Важливою проблемою, яка ускладнює ситуацію на ринку праці, є поширення неофіційної і тіньової зайнятості. З одного боку, діяльність тіньового сектора є важливою для значної частини українців, оскільки забезпечує їх робочими місцями [5]. Однак підприємства, що працюють в цьому секторі, не платять податки, що збільшує податкове навантаження на офіційний сектор, знижує ефективність його функціонування і, отже, звужує можливості розвитку, стримує процеси створення нових робочих місць, підвищення заробітної платні працівникам. Зниження бази оподаткування внаслідок зростання масштабів тіньового сектора призводить до збільшення дефіциту бюджету, зниження соціальних витрат і негативно позначається на життєвому рівні населення [4]. З огляду на це, важливим завданням державної політики є сприяння переходу діяльності тіньового сектора в офіційну економіку, що, крім іншого, перешкоджає поширенню корупції, яка призводить до неефективного функціонування державного механізму, звуження перспектив забезпечення реального економічного зростання як передумови продуктивної зайнятості [1].

Низька наукоємність робочих місць – це ще одна важлива проблема на ринку праці, яку виділив вчений А. Фісун. У своїй статті він пише наступне: «Україна входить в першу десятку провідних країн світу за кількістю фахівців з вищою освітою, але з них лише третина працює за отриманою спеціальністю, а через низьку наукоємність робочих місць їх творчий потенціал використовується лише на 25-30%» [5].

В цілому в Україні достатньо фахівців, які мають наукові ступені кандидатів і докторів наук, але проблема полягає в тому, що не відповідає рівень технічної, лабораторної, інформаційної, патентної інфраструктури, яка необхідна для сучасних досліджень, експериментів і впровадження нововведень в практичну діяльність [1].

За даними статистики лише 3% загальних витрат припадає на обладнання для проведення

дослідів і експериментів. Це говорить про недостатності коштів, що виділяються державою на наукову діяльність. Проблема полягає в тому, що дані та інші автори комплексно не розглядали наступні важливі особливості вітчизняного ринку праці:

- 1) низький рівень зайнятості молоді та осіб передпенсійного віку;
- 2) створення нових робочих місць за рахунок розвитку малих і середніх підприємств;
- 3) міграція українських громадян [2].

Оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць, в тому числі для того, щоб кожне з них забезпечувало зайнятому прожитковий мінімум і подальше зростання заробітної плати (з урахуванням темпів інфляції).

Це дозволить привести заробітну плату відповідно до продуктивності праці, ліквідувати фіктивні і «неефективні» робочі місця, зменшити приховане безробіття в Україні і, як наслідок, збільшити дохідну частину бюджету країни.

Розробка програм сприяння зайнятості, які можуть охоплювати як окремі категорії населення (молодь, жінок, інвалідів, людей старшого віку), так і специфічні випадки загрози безробіття, зумовлені економічною або іншою ситуацією. В Україні такі заходи будуть особливо актуальними через ситуацію на сході країни [5].

Регулювання безробіття в сучасних умовах для забезпечення стійкого економічного зростання України доцільно у таких напрямках:

Для вдосконалення структури зайнятості в Україні необхідно вирішити наступні завдання: зменшити диспропорції зайнятості по регіонах; розвивати державно-приватне партнерство в сфері освіти; створити умови для виходу економіки з «тіні»; стимулювати підприємницьку діяльність безробітних; розробити методiku довгострокового прогнозу потреби в робочій силі за видами економічної діяльності. Крім того, важливо сприяти зайнятості окремих категорій безробітних, таких як молодь, люди старшого віку, а також переселенців. У подальших дослідженнях плануються розглянути досвід розвинених країн в боротьбі з безробіттям.

По-перше, боротьба з безробіттям. Існує думка, що якщо в бюджеті недостатньо коштів, то всі їх потрібно направляти в соціальну сферу і немає потреби в таких умовах говорити про підтримку малого бізнесу, нібито дешевше платити допомогу із безробіття. Але ця думка є неперспективною. Як свідчить світовий досвід, підтримка малого бізнесу є найбільш розумною та ефективною формою боротьби з безробіттям. Вартість створення робочих місць у цій сфері в півтора рази дешевше, ніж в будь-якій іншій [3].

З огляду на те, що на придбання товарів і послуг витрачається 85%, сплату податків – близько 7-10%, на накопичення нефінансових активів і приріст фінансових активів спрямовується лише 5% доходів. Таким чином, рівень доходів і заощаджень населення перебувають на дуже низькому рівні, що змушує громадян шукати інші джерела доходів, які вони можуть отримати як в офіційній сфері діяльності, так і в неформальному секторі економіки.

Таким чином, проблема бідності є найгострішою. сьогодні ряди бідних, крім традиційно ма-

лозабезпечених верств населення (пенсіонерів, багатодітних та неповних сімей, інвалідів), поповнюють працюючі громадяни з низьким рівнем доходів. Як наслідок, щоб мати додаткові доходи для фінансового забезпечення свого життя, значна частина населення України змушена вдаватися до пошуку додаткових джерел заробітку в неформальному секторі економіки. Незважаючи на складну ситуацію на ринку праці, державна служба зайнятості забезпечила виконання завдань зі сприяння зайнятості населення та підбору кадрів для роботодавців [5].

Так, кожен другий колишній безробітний відкрив власну справу у сфері оптової та роздрібно торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен десятий – в професійній, науковій і технічній діяльності, стільки ж в сільському, лісовому і рибному господарствах. З метою допомоги у професійному самовизначенні, підвищенні мотивації до праці, орієнтації на професії, які є затребуваними на ринку праці, професійно-кваліфікаційними послугами державної служби зайнятості була надана допомога внутрішньо переміщеним особам. Для забезпечення відповідності професійно-кваліфікаційного рівня громадян, які шукають роботу, вимогам роботодавців, державна служба зайнятості організовує професійне навчання безробітних.

Сприяння розвитку державно-приватного партнерства в сфері освіти, розробка механізмів залучення інвестицій бізнесу в розвиток професійно-технічної та вищої освіти, залучення роботодавців до участі в підготовці навчальних програм, узгодження освітніх і професійних

стандартів з провідними компаніями. На жаль, в Україні багато навчальних закладів не забезпечують своїх випускників роботою, про що свідчить зростання безробіття серед молоді. У зв'язку з цим необхідно забезпечити відповідність рівня освіти реальної потреби підприємств в кадрах.

Висновки. Сьогодні, хоча необхідність законодавчого регулювання нестандартних (нетипових) видів трудової зайнятості в Україні давно назріла, проте вони так і не отримали ні законодавчого закріплення, ні втілення у відповідних законопроектах.

Отже, стрімка інформатизація суспільства й інноваційність розвитку економіки країни спричиняє виникнення та розповсюдження нових нетипових видів зайнятості, відмінних від стандартних. У відповідності до гарантованого права на працю Конституцією України кожен громадянин має право вільно обрати роботу, що забезпечує можливість заробляти собі на життя.

Для вдосконалення структури зайнятості в Україні необхідно вирішити наступні завдання: зменшити диспропорції зайнятості по регіонах; розвивати державно-приватне партнерство в сфері освіти; створити умови для виходу економіки з «тіні»; стимулювати підприємницьку діяльність безробітних; розробити методику довгострокового прогнозу потреби в робочій силі за видами економічної діяльності. Крім того, важливо сприяти зайнятості окремих категорій безробітних, таких як молодь, люди старшого віку, а також переселенців. У подальших дослідженнях планується розглянути досвід розвинених країн в боротьбі з безробіттям.

Список літератури:

1. Збаразська Л.О. Неоіндустріалізація в Україні: концепт національної моделі. *Економіка промисловості*. 2016. № 3. С. 5–32.
2. Бондар С.М. Щодо формування системи трудового законодавства України. *Проблеми й напрямки формування світогляду майбутніх працівників органів внутрішніх справ та забезпечення прав і свобод людини* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 11–12 грудня 2008 р., м. Запоріжжя. Запоріжжя : Юридичний інститут МВС України, 2008. С. 41–44.
3. Жук І.Л. Проблеми зайнятості та працевлаштування населення в умовах прийняття нового Закону України «Про зайнятість населення». *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 13–15.
4. Демиденко Ю.П. Скорочення застійного безробіття в Україні: профілактика чи лікування? *Формування ринкової економіки* : зб. наук. пр. Спец. вип. «Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики». Київ : КНЕУ, 2008. Т. 3 : Регулювання соціально-трудових відносин на ринку праці. С. 327–332.
5. Джем О.В. Співвідношення системи трудового законодавства і системи законодавства про працю. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2009. № 1. С. 44–52.
6. Варналій З.С. Основи підприємництва : Навч. посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання-Прес, 2006. 350 с.

References:

1. Zbarazska L.O. (2016) Neoindustrializatsiia v Ukraini: kontsept natsionalnoi modeli [Neoindustrialization in Ukraine: the concept of the national model]. *Economics of industry*, no. 3, pp. 5–32.
2. Bondar S.M. (2008) Shchodo formuvannia systemy trudovoho zakonodavstva Ukrainy [On the formation of the system of labor legislation of Ukraine]. *Problems and directions of formation of the worldview of future employees of internal affairs bodies and ensuring human rights and freedoms: materials of the International scientific-practical conference December 11–12, 2008*. Zaporizhia: Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, pp. 41–44.
3. Zhuk I.L. (2013) Problemy zainiatosti ta pratselvashtuvannia naseleennia v umovakh pryiniattia novoho Zakonu Ukrainy «Pro zainiatist naseleennia» [Problems of employment and employment of the population in terms of the adoption of the new Law of Ukraine "On Employment"]. *Economy and State*, no. 10, pp. 13–15.
4. Demidenko Y.P. (2008) Skorochennia zastiinoho bezrobittia v Ukraini: profilaktyka chy likuvannia? [Reduction of stagnant unemployment in Ukraine: prevention or treatment?]. *Formation of market economy: collection. Science. np. Sney. issue "Human Resource Management: Problems of Theory and Practice"*. Kyiv: KNEU, vol. 3: Regulation of social and labor relations in the labor market, pp. 327–332.
5. Dzhema O.V. (2009) Spivvidnoshennia systemy trudovoho zakonodavstva i systemy zakonodavstva pro pratsiu [Correlation of the system of labor legislation and the system of labor legislation]. *Visnyk of Zaporizhzhya Law Institute*, no. 1, pp. 44–52.
6. Varnaliy Z.S. (2006) Osnovy pidpriemnytstva [Fundamentals of Entrepreneurship]: textbook. manual. 3rd ed., corr. and ext. Kyiv: Znannya-Press, 350 p.